

Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3 (105). – С. 197–207. 8. Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми “Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2008–2012 роки” від 06.06.2007 р. № 381 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua. 9. Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002р. № 40–IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua. 10. Закон України “Про страхування” від 07.03.1996 № 85/96-ВР – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua. 11. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755 – VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua. 12. Офіційний сайт Державного агентства України з інвестицій та інновацій – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.arch.ukrproject.gov.ua.

УДК 338.48

О.О. Маслак

Національний університет “Львівська політехніка”

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ БЕЗПЕКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

© Маслак О.О., 2013

Розглянуто поняття безпеки інноваційного розвитку економіки, уточнено роль держави та суспільства у її формуванні. З метою дотримання стану інноваційної безпеки держави, узагальнено роль міжнародних організацій у її забезпеченні, сформовано заходи щодо удосконалення їх діяльності.

Ключові слова: національна безпека країни, безпека інноваційного розвитку, міжнародні організації, заходи.

О.О. Maslak

Lviv Polytechnic National University

ROLE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN FORMING OF STATE SAFETY OF INNOVATIVE DEVELOPMENT

© Maslak O.O., 2013

The concept of safety of innovative development of economy is considered, the role of the state and society in her forming is specified. With the purpose of observance of the state safety of innovative development, the role of international organizations in her providing is generalized, measures are formed on the improvement of their activity.

Key words: national safety of country, safety of innovative development, international organizations, measures.

Актуальність проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Поняття інноваційної безпеки, яке є станом економіки, що формується у результаті цілеспрямованої діяльності щодо впровадження інноваційної моделі розвитку в усіх аспектах господарювання можна розглядати тотожним до безпеки інноваційного розвитку економіки держави. Вона забезпечує формування умов для збільшення можливостей створення і

комерціалізації інновацій, використання науково-технологічного потенціалу, зростання інноваційної активності тощо.

У класичній теорії безпеки головним її гарантом виступає держава [1]. З часом та зміною економічної ситуації, роль гаранта стало виконувати суспільство. Незважаючи на це, у практиці регіонального управління багатьох країн світу звернено значну увагу на формування безпеки інноваційного розвитку. Позитивним є те, що держава та міжнародні організації (ЄС, МАГАТЕ, ЮНЕСКО, ЮНІДО, ОБСЄ, ОЧЕС, СНД, ГУУАМ, СОТ) беруть активну участь у цьому процесі. Їх роль у формуванні безпеки інноваційного розвитку країни потребує ретельнішого дослідження та розвитку.

Аналіз останніх наукових досліджень з досліджуваної проблеми та визначення питань, що не вирішені. Як відомо, держава забезпечує підтримку нововведень у різних сферах економіки, сприяє розвитку основних сегментів інноваційного ринку. Дослідження питань безпеки та захисту є однією із найпоширеніших тем національних науково-дослідних програм у країнах-членах ЄС у 2009 р. До інших належать: нанотехнології (враховуючи нові матеріали, мікротехнології); біотехнологія і природничі науки (враховуючи генну інженерію); агротехнології та харчові продукти; біомедицина та здоров'я; інформація та комунікаційні технології тощо [2].

З метою підвищення конкурентоспроможності на основі інноваційного розвитку ЄС (Лісабонський самміт, 2000 р.), створено два рівні підтримки інновацій: перший – національний, другий – союзний. Застосовано такі методи підтримки інновацій: податкові пільги, субсидії, позики за зниженими процентними ставками, дозволи державним дослідницьким центрам надавати консультації приватним фірмам, пільги для малих і середніх підприємств тощо [3].

Більшість країн-членів НАТО надають значну увагу питанням економічної безпеки. Щоправда, на сьогодні її енергетична складова залишається вагомішою за інноваційну, а більшість країн-членів розглядають енергетичну безпеку як одне із найнагальніших завдань загальної безпеки та національної економіки країни.

Політична загроза енергетичній безпеці стосується НАТО через національну безпеку країн-членів, основна причина якої полягає у залежності держави-споживача від потенційно ненадійної держави-виробника й можливості останньою застосувати відмову від постачання як чиннику політичного впливу.

Україна має важливі здобутки як у співробітництві із ЄС, так і у співробітництві з НАТО. Останнє стосується забезпечення енергетичної безпеки через роботу Спільної робочої групи Україна-НАТО з питань економічної безпеки, безпеки енергетичної інфраструктури та енергетичної безпеки. На сьогодні актуальними темами консультацій є соціально-економічний розвиток України, наслідки газової кризи 2009 р. для України, розвиток відносин між Україною, Росією та ЄС у контексті газової кризи, а також ключові загрози енергетичній безпеці Східної Європи [4].

Ядерна безпека є важливою складовою національної безпеки країни. Саме для її забезпечення створена і функціонує міжнародна організація МАГАТЕ. Україна є державою-засновницею МАГАТЕ і бере участь у роботі Агентства з моменту його заснування в 1957 році. Україна поділяє статутні цілі Агентства і підтримує діяльність МАГАТЕ, яка спрямована на забезпечення використання ядерної енергії у мирних цілях [5].

Основними напрямками співпраці України з МАГАТЕ є: використання технічної допомоги Агентства з метою подолання наслідків Чорнобильської катастрофи; підтримання належного рівня ядерної безпеки національних АЕС та дослідницьких реакторів в Україні; участь у Міжнародному проекті інноваційних ядерних реакторів та палива (ІНПРО); управління радіоактивними відходами на території України; проведення на території України заходів у межах “Програми технічного співробітництва” (ПТС) МАГАТЕ.

Незважаючи на те, що основні напрями співпраці стосуються проблем питань енергетичної безпеки, участь України і цій міжнародній організації забезпечує інтеграцію із ЄС, зокрема у галузі енергетики. Також вважається, що участь України у цій та інших міжнародних організаціях (ЮНЕСКО, ЮНІДО, ОБСЄ, ОЧЕС, СНД, ГУУАМ, СОТ) сприяє доступу до світових інноваційних

ресурсів та ринків інноваційної продукції, адже вони мають інноваційне спрямування. Водночас інноваційність такої співпраці актуалізує і питання інноваційної безпеки.

Як відомо, Україна успішно бере участь у діяльності ЮНЕСКО (Організації Об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури), членом якої вона є з 1954 року. Співпраця із ЮНЕСКО спрямована на розширення міжнародного співробітництва наукових, освітніх, культурних інституцій. Для забезпечення інноваційного розвитку та безпеки національної економіки в Україні створена мережа наукових та культурно-освітніх осередків та здійснюється низка програм ("Людина і біосфера", геологічної кореляції, науково-технічної інформації, інформатики, біоетики, гідрологічної програми, Міжурядової океанографічної комісії).

Україна також є членом Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) з дня її заснування. Статут ЮНІДО як спеціалізованої установи ООН було підписано 12 грудня 1980 р. у Нью-Йорку і ратифіковано 20 травня 1985 р. Головними напрямками діяльності ЮНІДО є:

- надання допомоги країнам, що розвиваються, та країнам з перехідною економікою з метою розбудови та модернізації промисловості, сприяння впровадженню промислових технологій, спрямованих на використання природних та людських ресурсів зазначених країн, надання відповідних консультацій;

- сприяння зміцненню співробітництва між промислово розвиненими країнами, країнами, що розвиваються та країнами з перехідною економікою, надання технічної та консультаційної допомоги країнам, залучення інвестицій з метою реалізації проектів у сфері промислового розвитку;

- координація діяльності в межах системи ООН у питаннях сприяння промислового розвитку країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою.

Співпраця України і з ЮНІДО передбачає реалізацію низки міжнародних проектів, які здебільшого мають екологічне спрямування. Проте щодо перспектив подальшої співпраці варто розглядати проекти сприяння промислового розвитку, що передбачають розвиток інноваційного процесу.

Забезпечення національної безпеки та її інноваційної складової відбувається в умовах участі України в ОБСЄ – єдиній трансатлантичній безпековій організації, повноправним учасником якої з 30 січня 1992 р. є Україна. У цій організації безпека розглядається у різних аспектах: політико-військовому, людському та економіко-довкільному. Співробітництво України із цією організацією відбувається за такими напрямками: врегулювання "заморожених" конфліктів; удосконалення роботи міжнародної організації щодо збільшення результативності польових операцій та миротворчої діяльності, зміцнення аналітичного потенціалу тощо; дотримання енергетичної безпеки; реалізація проекту із утилізації запасів меланжу (рідкого ракетного палива) в Україні; спостереження за виборами в Україні та інших державах-учасниках ОБСЄ; забезпечення свободи слова; боротьба з торгівлею людьми, антисемітизмом та іншими проявами нетерпимості; урегулювання питання проживання національних меншин на території України [6].

Як бачимо, ОБСЄ основну свою увагу скеровує теж не на інноваційну, а на інші складові економічної безпеки країни (наприклад, енергетичну). Проте перспективи співпраці України із цією міжнародною організацією є не лише щодо демократизації, верховенства права, а й щодо покращення умов для здійснення підприємницької діяльності (розвитку інноваційної та підприємницької інфраструктури загалом). Окремим напрямом діяльності України в ОБСЄ є поглиблення співробітництва між державами-членами Організації за демократію та економічний розвиток ГУАМ. У межах участі України у цій організації піднімаються питання економічної та енергетичної безпеки [6].

Більшою мірою питання інноваційної безпеки стосуються співробітництва України у межах СНД. Україна не підписала статуту СНД, проте надає пріоритет економічній складовій співробітництва, насамперед, формуванню повномасштабної зони вільної торгівлі без вилучень та обмежень. Серед інших важливих сфер – науково-технічне та інноваційне співробітництво, взаємодія в енергетичній сфері, зокрема у сфері використання атомної енергії, співпраця в АПК [7]. Незважаючи на це, головний аспект у безпекових питаннях ставиться не на інноваційну складову, а на боротьбу з міжнародним тероризмом та іншими проявами екстремізму, організованою злочинністю, наркотрафіком.

Україна бере участь також у безпекових програмах ОЧЕС, де вона головує 6 місяців 2013 р. Головними завданнями співпраці України із цією організацією є співпраця за такими напрямками: торгівля та економічний розвиток, фінанси та банківська діяльність, зв'язок, енергетика, транспорт, сільське господарство, охорона здоров'я і фармацевтика, охорона навколишнього середовища, туризм, наука і технології, співробітництво у сфері культури, обмін статистичними даними та економічною інформацією, співробітництво між митними органами, гуманітарні контакти, боротьба з організованою злочинністю тощо [8].

Діяльність України у межах СОТ, що є провідною міжнародною економічною організацією із членством 156 країн відбувається уже понад 3 роки. СОТ забезпечує близько 96 % обсягів світової торгівлі, встановлює правила міжнародної системи торгівлі та вирішення спірних питань між країнами-членами. Її можна вважати повідним регулятором світової торгівлі. Позитивними аспектами участі України у цій міжнародній організації є: вільний (недискримінаційний) доступ на світовий ринок конкурентоспроможної продукції; можливість застосування механізму врегулювання суперечок під час вирішення торговельних спорів, що передбачено нормами СОТ тощо [9]. Щодо підвищення безпеки інноваційного розвитку, то участь у цій міжнародній організації забезпечує стимулювання технологічного оновлення та переозброєння національного виробництва відповідно до світових стандартів. Також підвищення рівня інноваційної безпеки забезпечується через внесення низки підприємств до світових технологічних ланцюгів.

Як бачимо із наведеного матеріалу, кожна із розглянутих міжнародних організацій впливає на формування безпеки інноваційного розвитку національної економіки по-різному. Здебільшого цей вплив є опосередкованим та може бути посилений шляхом формування низки заходів, які є невирішеними питаннями та потребують розвитку.

Мета роботи. Відповідно до поставленої проблеми з метою посилення безпеки інноваційного розвитку економіки держави треба визначити роль міжнародних організацій у її формуванні та розробити заходи із удосконалення їх діяльності у цьому напрямі.

Викладення основного матеріалу дослідження з науковим авторським обґрунтуванням отриманих результатів. Співробітництво із цими та іншими міжнародними організаціями важливе у контексті формування безпеки інноваційного розвитку національної економіки, що враховано під час визначення стратегічних цілей та ключових завдань політики національної безпеки України.

Зокрема, ключові завдання політики національної безпеки у зовнішньополітичній сфері також охоплюють:

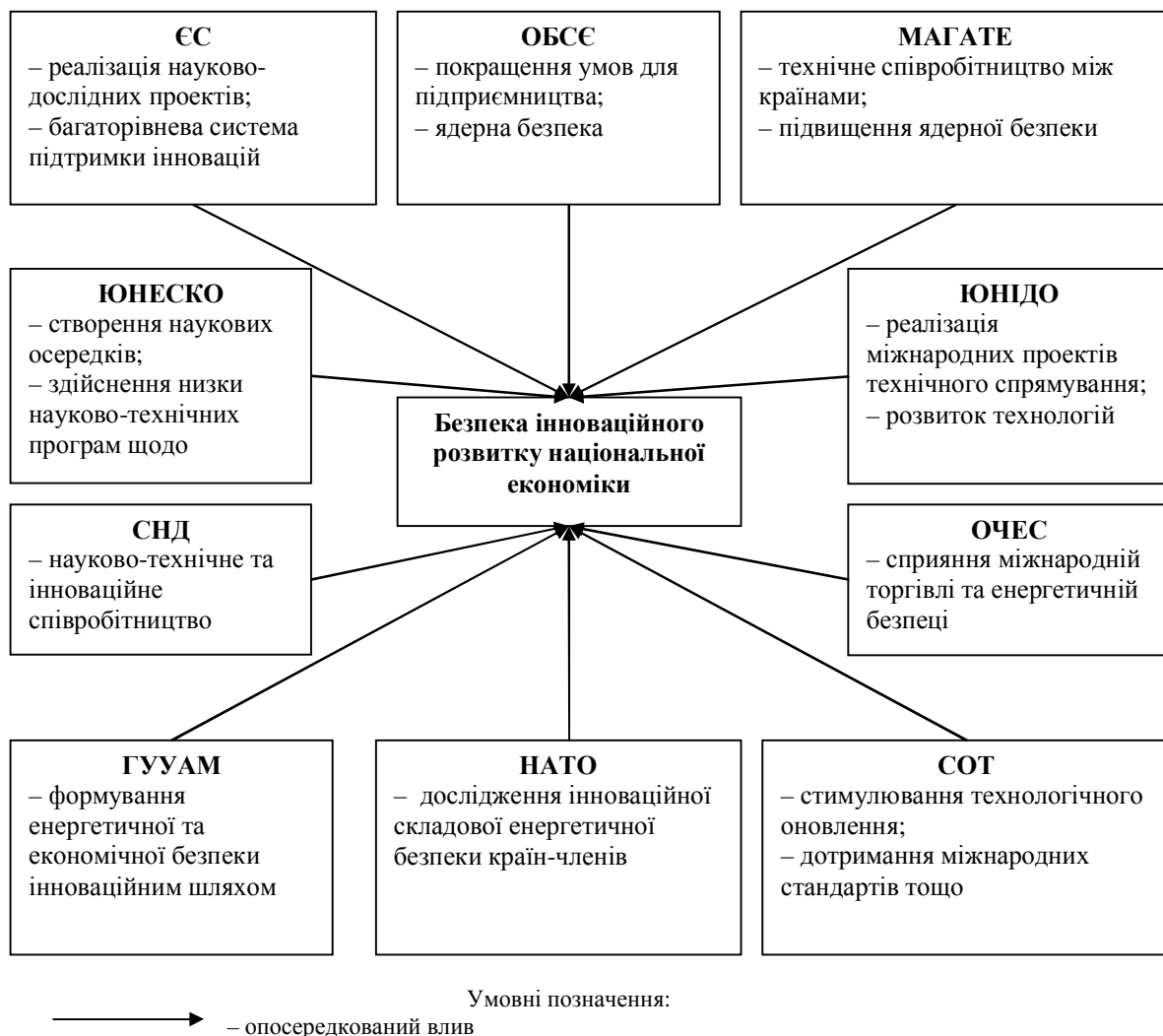
1. Підвищення ефективності зовнішньополітичної діяльності України на Центральноєвропейському і Чорноморсько-Каспійському просторах, що передбачає активізацію взаємодії з регіональними організаціями, участь у реалізації багатосторонніх проектів, інтенсифікація співпраці у форматах Організації Чорноморського економічного співробітництва тощо;

2. Дотримання політики позаблоковості України (з урахуванням геополітичних реалій та завдань з протидії сучасним викликам і загрозам як завдання політики національної безпеки), що передбачає продовження співробітництва, партнерства та взаємодії з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО), участь у безпекових програмах ОБСЄ, СНД, ОЧЕС, інших міжнародних організацій тощо [10].

На основі розглянутого матеріалу [1–10] здійснимо узагальнення значення міжнародних організацій у забезпеченні безпеки інноваційного розвитку національної економіки. Усі досліджені міжнародні організації (ЄС, НАТО, ОБСЄ, МАГАТЕ, ОЧЕС, ГУУАМ, СОТ, СНД, ЮНІДО тощо) опікуються питаннями ядерної, енергетичної, політичної безпеки тощо. Тому їх потрібно зарахувати до таких організацій, що опосередковано впливають на інноваційну безпеку держави (рисунок).

Опосередкований вплив міжнародних організацій виявляється через забезпечення ядерної, енергетичної, економічної безпеки, розвиток інноваційних технологій та методів їх забезпечення. Також низка міжнародних організацій спрямовує свої зусилля на розвиток міжнародної торгівлі та

інноваційну співпрацю між країнами, технологічне переозброєння та підтримку інноваційної діяльності. Так, забезпечується сприятливе середовище для інноваційної діяльності та формування безпеки інноваційного розвитку, що є стимулом для подальшої співпраці із цими міжнародними організаціями.

Узагальнення ролі міжнародних організацій у гарантуванні інноваційної безпеки національної економіки держави

Проте не зайвими є заходи із формування саме безпеки інноваційного розвитку. Їх треба забезпечити фокусуванням уваги міжнародних організацій у цьому напрямі (не на енергетичні, ядерні чи економічні безпеці). Такими заходами повинні стати:

- проведення конференцій, круглих столів, симпозіумів на тему безпеки інноваційного розвитку національної економіки;
- збільшення кількості міжнародних інноваційних проектів та програм, збільшення кількості міжнародних осередків;
- стимулювання інноваційного розвитку (технологічного оновлення) країн;
- поглиблення науково-технічного співробітництва тощо.

Висновки і перспективи подальших наукових розробок у цьому напрямі. Безпека інноваційного розвитку національної економіки вважається станом підприємства (регіону), що забезпечує формування умов для збільшення можливостей створення і комерціалізації інновацій,

використання науково-технологічного потенціалу та є результатом цілеспрямованої діяльності щодо впровадження інноваційної моделі розвитку в усіх аспектах господарювання.

Держава та суспільство є основними гарантами безпеки інноваційного розвитку національної економіки, а опосередкований вплив на неї справляють такі міжнародні організації як ЄС, НАТО, ОБСЄ, МАГАТЕ, ОЧЕС, ГУУАМ, СОР, СНД, ЮНІДО. Він виявляється через забезпечення ядерної, енергетичної, економічної безпеки, розвиток інноваційних технологій та методів їх забезпечення, розвитку міжнародної торгівлі та інноваційної співпраці між країнами тощо. Для удосконалення діяльності міжнародних організацій та активної участі у формуванні безпеки інноваційного розвитку треба забезпечити низку заходів за цим напрямом роботи: проведення конференцій, круглих столів, симпозіумів на тему безпеки інноваційного розвитку національної економіки, збільшення кількості міжнародних інноваційних проектів та програм, стимулювання інноваційного розвитку країн та інші заходи.

1. Лепетун Я. Традиційні і сучасні дослідження безпеки: структурне порівняння концепту / Я. Лепетун // *Стратегічні пріоритети*. – 2006. – № 1. – С. 191–194.
2. Витримки з аналітичної роботи Проекту “Ключові особливості інноваційної політики як основи для розробки заходів з посилення інновацій, що сприятимуть наближенню України до конкурентної економіки знань – порівняння ЕС та України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://innopolicy.com.ua/wp-content/uploads/GR_Key_features_innovation_policy_comparison_EU_and_Ukraine_June%202011.pdf.
3. Економічна безпека держави і науково-технологічні аспекти її реалізації: Праці IV міжнар. наук.-практ. сем., 23–26 жовт. 2012 р. / відпов. ред. Є.М. Письменний, В.М. Шаповал. – Д.: Національний гірничий університет, 2012. – 205 с.
4. Lantos T. Energy security: A state side view / T. Lantos // *NATO Review*. [Електронний ресурс]: – № 4. – 2007. – Режим доступу: <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue4/english/interview2.html>.
5. Україна та МАГАТЕ // МЗС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vienna.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/iaea/ukraine-iaea>.
6. Про ОБСЄ // МЗС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vienna.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/osce/about>.
7. Участь України в СНД // МЗС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cis.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cis/cooperation>.
8. Співробітництво в рамках Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) // МЗС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vienna.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/obsec>.
9. Ключко В.М. Значення вступу України до СОР для агропромислового комплексу / В.М. Ключко, В.В. Мерчанський // *Економічний простір*. – 2009. – № 22 (1). – С. 13–21.
10. Національна безпека України: стратегічні пріоритети та шляхи їх реалізації: мат-ли “круглого столу” / за заг. ред. О. В. Литвиненка. – К.: НІСД, 2011. – 64 с.